

22.1.2020

EOAK/806/2019

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Heli Karjalainen-Michael

Sijaishuoltopaikan muutos

1 KANTELU

Kantelija arvosteli X:n sosiaalitoimen menettelyä sijaishuoltoonsa liittyvissä asioissa.

Kirjoituksen mukaan X:n lastensuojelun sosiaalityöntekijän menettely sijaishuoltopaikan muuttamisessa oli mielivaltaista.

Kantelijan mukaan sosiaalityöntekijä ei pitkään aikaan vastannut kantelijan yhteydenottoihin lukuisista yrityksistä huolimatta.

Kirjoituksen mukaan kantelijalle ei ole asetettu oikeudenmukaisia tavoitteita. Hänen kotiinpaluutansa entisen sijaisäidin luokse ei hyväksytty, eikä sosiaalityöntekijän mukaan sitä voitu edes ajatella, koska sijaisäiti ei ole kantelijan biologinen äiti.

Kantelijan mukaan hänen suhdetta entiseen perhehoitajaan väheksyttiin, vaikka kantelijalle perhehoitaja oli kirjoituksen mukaan kuin oikea äiti.

2 SELVITYS

Lapsen sijaishuollosta vastuussa oleva X:n kaupungin sosiaali- ja terveystoimi antoi kantelun johdosta lausunnon. Lausuntoon oli liitetty lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän selvitys. Lausunto ja selvitys ovat tämän päätöksen liitteenä.

Lisäksi käytettävissäni ovat olleet lausunnon ja selvityksen liitteinä olevat seuraavat asiakirjat:

- asiakassuunnitelmat
- päätös sijaishuoltopaikan muuttamisesta
- lastensuojelun sijaishuollon asiakaskertomukset

3 RATKAISU

3.1 Sijaishuoltopaikan muuttaminen

Kirjoituksen perusteella kantelijan toivetta sijaishuoltopaikan muuttamisesta takaisin entiselle perhehoitajalle ei ole huomioitu.

X:n sosiaali- ja terveystoimelta saadusta selvityksestä ilmenee kantelijan sijoitushistoria. Selvityksen mukaan kantelijalle oli tehty sijaishuollon muutospäätös, jossa kantelijan sijaishuolto- paikkaa oli muutettu Y:sta Z:n koulukotiin 1.1.2019 alkaen. Kantelija on siirtynyt Z:n koulukotiin 5.1.2019.

Selvityksen mukaan kantelijan tilanne oli olennaisesti muuttunut 31.1.2019 vireille tulleen kantelun jälkeen. Sijaishuoltopaikan muuttamista koskeva asia on ollut jälleen vireillä siten, että tarkoituksena on kantelijan palaaminen takaisin perhehoitajan luokse.

X:n sosiaali- ja terveystoimesta puhelimitse 15.1.2020 saadun tiedon mukaan kantelijan oikeusasiamiehelle tekemän kantelun jälkeen hänen sijaishuoltopaikkaansa on muutettu ja kantelija on palannut entisen perhehoitajansa luokse.

Koska asia on sittemmin järjestynyt kantelijan toivomalla tavalla, ei minulla tältä osin ole syytä selvittää asiaa enemmälti.

3.2 Päätös sijaishuoltopaikan muuttamisesta

Ennen sijaishuollon muuttamista koskevan päätöksen tekemistä on asiaan osallisia kuultava siten kuin lastensuojelulain 20 §:ssä, 42 §:ssä ja hallintolain 34 §:ssä säädetään. Kuuleminen voidaan sijaishuollon muutosasiassa jättää suorittamatta ainoastaan lastensuojelulain 42 §:n 3 momentin mukaisissa tilanteissa.

Pyysin X:n lastensuojelua selvittämään minulle, miten lasta on kuultu sijaishuollon muuttamista koskevaa päätöstä tehdessä.

Selvityksen mukaan kantelijaa oli kuultu puhelimitse sijaishuoltopaikan muutosasiassa 27.12.2018 ja kantelija oli kertonut vastustavansa sijaishuollon muutosta.

Minulle toimitetuista asiakirjoista ilmenee kuitenkin ristiriita selvityksessä todetun ja päätökseen kirjatun välillä. Sosiaalityöntekijän antaman selvityksen ja asiakasasiakirjoihin tehtyjen kirjausten mukaan kantelijaa olisi kuultu asiassa. Selvityksen liitteenä olevaan päätökseen on kuitenkin kirjattu, että kantelijaa ei ole lastensuojelulain 20 §:n kuultu sijaishuollon muutosasiassa. Syyksi tälle on kirjattu, että kuuleminen vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen. Lisäksi päätökseen on kirjattu, että kantelija vastustaa päätöstä ja suunniteltua sijaishuoltopaikkaa.

Minulle toimitetuista asiakirjoista ilmenee, että lapsen mielipidettä oli kuitenkin selvitetty puhelimesta. Asiakirjamerkinnöistä voidaan päätellä, että päätös sijaishuollon muutoksesta oli tosiasiassa tehty etukäteen. Merkintöjen mukaan ”sosiaalityöntekijä kertoo, että A [nimi] siirretään uuteen sijaishuoltoyksikköön 5.1.”.

Merkinnöistä ilmenee edelleen, että kantelija oli järkyttynyt kuullessaan, että hänet siirretään toiseen sijaishuoltopaikkaan kauemmaksi hänelle tärkeästä entisestä perhehoitajasta.

Pidän sosiaalityöntekijän menettelyä lapsen mielipiteen selvittämisessä epäasiallisena. Asiakirjamerkintöjen mukaan lapsen mielipidettä ei ole selvitetty lapselle turvallisella ja hänen etunsa huomioon ottavalla tavalla. Tällaiset tärkeät lapsen elämään vaikuttavat päätökset tulee lähtökohtaisesti selvittää lapselle henkilökohtaisesti lasta tapaamalla.

Ristiriitaisten asiakasasiakirjakirjausten osalta kiinnitän X:n kaupungin sosiaali- ja terveystoimen huomiota siihen, että sosiaalihuollon päätökset ja kirjaukset tulee tehdä huolellisesti niin, että

niihin kirjatut seikat vastaavat asioiden kulkua ja että säännösten noudattamisesta ei jää jälki-käteisarvioinnissa epäselvyyttä.

3.3 Yhteydenottoihin vastaaminen

Kantelijan mukaan sosiaalityöntekijä ei pitkään aikaan vastannut hänen yhteydenottoihinsa lukuisista yrityksistä huolimatta.

X:n sosiaali- ja terveystoimen antaman selvityksen mukaan kantelijaa on tavattu 7.11.2018, 14.1.2019, 18.3.2019 ja 9.5.2019. Kantelijalla on lisäksi ollut mahdollisuus olla sosiaalityöntekijään yhteydessä puhelimitse tai sähköpostitse. Selvityksen mukaan sosiaalityöntekijän pidemmästä poissaolosta on kerrottu kantelijalle 14.1.2019 neuvottelussa. Lisäksi kantelijaa on kehoitettu tarvittaessa olemaan yhteydessä sosiaalipalvelujohtajaan sosiaalityöntekijän poissaolon aikana.

Kantelijaa koskevista asiakirjoista ei ole löydettyvissä tietoa siitä, kuka on ollut kantelijan asioista vastuussa oleva sosiaalityöntekijä 17.1. – 13.2.2019. Asiakirjoista käy kuitenkin ilmi, että kantelija on saanut asiansa käsitellyksi X:n lastensuojelussa kohtuullisessa ajassa.

Koska asiassa on esitetty osittain ristiriitaista selvitystä, totean yleisesti, että lastensuojelulain 13 b:n mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on nimettävä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä. Lisäksi totean, että hallintolain 8 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin.

Puuttuvien kirjausten osalta viitataan edellä kohdassa 3.3 sanottuun ja totean, että asiakastietojen kirjaamisessa tulee noudattaa sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annetun lain säännöksiä. Totean vielä, että lastensuojelulain 33 §:n mukaan lastensuojelun työntekijöiden tulee merkitä lasta tai nuorta koskeviin asiakasasiakirjoihin lastensuojeluasian 26 §:n 1 momentissa tarkoitusta vireille tulosta lähtien kaikki lapsen tai nuoren tarvitsemien lastensuojelutoimenpiteiden järjestämiseen vaikuttavat tiedot sekä toimenpiteiden suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan kannalta tarpeelliset tiedot.

3.4 Yhteydenpito lapselle läheisiin henkilöihin

Lastensuojelulain 30 §:n mukaan huostaanotettua lasta koskevaan asiakassuunnitelmaan kirjataan sen lisäksi, mitä pykälässä on säädetty asiakassuunnitelman laadinnasta ja sen sisällöstä, sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet, erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle, hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille. Suunnitelmaan on myös kirjattava, miten toteutetaan lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen vanhempien ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa ja miten samalla otetaan lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä.

Lastensuojelulain 54 §:n mukaan sijaishuollossa lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on säännöksen mukaan oikeus tavata vanhempiaan, sisaruksiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä vastaanottamalla vieraita tai vieraillemalla sijaishuoltopaikan ulkopuolella sekä pitää heihin muuten yhteyttä käyttämällä puhelinta tai lähettämällä ja vastaanottamalla kirjeitä tai niihin rinnastettavia muita luottamuksellisia viestejä taikka muita lähetyksiä.

Lastensuojelulain 62 §:n mukaan sijaishuollossa olevan lapsen oikeutta pitää yhteyttä vanhempiinsa tai muihin hänelle läheisiin henkilöihin saadaan säännöksen edellytysten täytyessä 63

§:ssä tarkoitetulla päätöksellä rajoittaa, jos yhteydenpidosta ei ole voitu 30 §:ssä tarkoitetussa asiakassuunnitelmassa tai erityisestä syystä muutoin sopia lapsen ja hänen vanhempiansa tai muiden läheistensä kanssa.

Kirjoituksen mukaan kantelijan suhdetta entiseen perhehoitajaan väheksyttiin, vaikka kantelijan mukaan perhehoitaja on hänelle kuin oikea äiti.

Sosiaalityöntekijän antaman selvityksen mukaan kantelijalle ei ole tehty yhteydenpidon tai liikkumisvapauden rajoituspäätöksiä 1.1.2019 jälkeen Z:ssä. Kantelijalle läheisten henkilöiden tapaamisista on selvityksen mukaan sovittu asiakassuunnitelmanneuvotteluissa 14.1.2019, 18.3.2019 sekä 9.5.2019. Kantelija on voinut käydä 14.1. – 18.3.2019 välisenä aikana entisen perhehoitajan luona Å:ssä joka toinen viikonloppu ja 18.3.2019 lukien joka viikonloppu torstaista sunnuntaihin. Lisäksi selvityksen mukaan kantelija on voinut viettää tet-jakson ja muut pidemät vapaat Å:ssä. Muita läheisiään kantelija ei ole halunnut tavata. Puhelimitse tapahtuvaa yhteydenpitoa läheisiin ei ole rajattu.

Lapsen asiakasasiakirjoista ilmenee kuitenkin, että lapsen ja entisen perhehoitajan yhteydenpitoa on tosiasiallisesti rajoitettu sosiaaliohjaajan toimesta. Asiakaskertomukseen 30.1.2019 tehdyn merkinnän mukaan kantelija on soittanut sosiaalitoimeen ja pyytänyt (ylimääräistä) viikonloppulomaa entiselle perhehoitajalle. Sosiaaliohjaaja on 31.1.2019 ilmoittanut kantelijalle tekstiviestillä, ettei hänen pyyntönsä suostuta, koska tällaisesta lomasta ei ollut sovittu asiakassuunnitelmassa.

Asiakaskertomukseen on lisäksi kirjattu sosiaaliohjaajan soitto 31.1.2019 Z:aan, jonka mukaan ”laitos on velvollinen tarpeen mukaisesti rajoituspäätöksiin”, jos kantelijan ”suhtautuminen on hyvin haasteellinen asiaan”. Kantelijaa koskevista kirjauksista ilmenee, että asiassa ei ole tehty yhteydenpidon rajoittamispäätöstä.

Huomioni asiakirjoissa kiinnittyi myös siihen, että sosiaalityöntekijä ja sijaishuoltopaikka ovat muutoinkin rajanneet lapsen ja hänelle läheisen henkilön tapaamisia. Tapaamisten rajaaminen käy ilmi asiakaskirjauksista, jotka on tehty 5.12.2018 ja 14.1.2019. Kirjauksista ei ilmene, että tapaamisten rajaamisesta olisi tehty päätöksiä.

Yhteydenpitoa toteutettaessa on siitä sovittava lastensuojelulain 30 §:n mukaan asiakassuunnitelmassa tai muutoin. Yhteydenpitoa järjestettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen mielipiteeseen asiassa. Totean, että vaikka kantelijan lomista oli sovittu asiakassuunnitelmassa, ei se estä asianosaista, 12 vuotta täyttäneitä lasta tai esimerkiksi hänen huoltajaansa tai muuta läheistään, vaatimasta asiakassuunnitelmasta poikkeavia loma- tai yhteydenpitojärjestelyjä. Mikäli näihin vaatimuksiin ei voida suostua lastensuojelulain mukaisin perustein, on asiasta viime kädessä tehtävä yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös. Tästä päätöksestä asianosaisilla on tarvittaessa mahdollisuus valittaa hallinto-oikeuteen.

Minulle toimitetuista asiakirjoista ei käy ilmi, miten kantelija on suhtautunut ilman päätöksentekoa toteutettuun yhteydenpidon rajoittamiseen. Kuitenkin asiakirjoista jää sellainen käsitys, että asiassa on ollut erimielisyyttä yhteydenpidon rajoittamisesta, jolloin nähdäkseni valituskelpoinen päätös olisi tullut tehdä.

Korostan, että lasta koskevaan päätöksentekoon ja muuhun ratkaisuun oleellisesti vaikuttavat seikat tulee yksityiskohtaisesti kirjata lasta koskeviin asiakasasiakirjoihin. Asioiden tarkalla kirjaamisella voidaan varmistaa se, ettei asianosaisten ja laitoksen välillä synny väärinkäsityksiä.

Asianosaisella on mahdollisuus (jälkikäteen) arvioida ja tarkastaa, mihin seikkoihin ja selvitykseen laitoksen ratkaisu tai päätöksenteko on perustunut.

4 TOIMENPITEET

Kiinnitän X:n sosiaali- ja terveystoimen huomiota edellä kohdassa 3.2 asiaan osallisten kuulemisesta ja siihen liittyvien kirjausmerkintöjen tekemisestä sanottuun, kohdassa 3.3 yhteydenottoihin vastaamisesta, lapsen asiakirjojen ylläpitämisestä ja lapsen oikeudesta sosiaalityöntekijään todettuun sekä kohdassa 3.4 päätöksentekovelvollisuudesta sanottuun.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni X:n sosiaali- ja terveystoimeen.